

Круглий стіл «Євреї в етнічній мозаїці українських земель у XIX – XXI століттях»

Радченко Юрій, Чеботарьов Олексій

2 червня 2011 року у приміщенні Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна пройшов круглий стіл "Євреї в етнічній мозаїці українських земель у XIX–XXI століттях". Організаторами заходу виступили Студентське наукове товариство історичного факультету Харківського університету, Український Центр вивчення історії Голокосту (м. Київ), Східноукраїнська філія Міжнародного Соломонового університету (м. Харків). Круглий стіл відбувся за підтримки Центру співробітників та викладачів юдаїки у вузах «Сефер» (м. Москва, Росія).

У роботі круглого столу прийняли участь студенти, аспіранти, викладачі, наукові співробітників навчальних та дослідницьких установ Харкова, Києва, Луганська, Житомира.

Можна констатувати, що це був перший подібний захід, присвячений юдаїці, у стінах Харківського університету за його тривалу історію. Організатори столу мали за мету показати, що історія євреїв, які мешкали на території України є частиною українського історичного наративу.

Модераторами заходу виступили молоді дослідники історії українсько-єврейських взаємин аспірант кафедри історії України ХНУ імені В. Н. Каразіна Юрій Радченко та аспірант кафедри політичної історії НТУ «ХПІ» Артем Харченко.

Усього на круглому столі було заслухано 8 доповідей. Їх тематика вражала своєю різноманітністю та проблематичністю (як, до речі, і склад учасників - від студентів до людей з науковими ступенями). Не буде Перебільшенням сказати, що з кожної окремої проблематики, якої торкалися доповідачі можна було б провести окремих круглий стіл, а то й конференцію. Що є ще одним підтвердженням необхідності розробки, такого наукового напрямку, як історія українського єврейства.

Засідання круглого столу почалося з вітального слова заступника декана історичного факультету з наукової роботи Вікторії Іващенко, яка акцентувала увагу аудиторії на завданні круглого столу – показати весь континуїтет єврейсько-українських відносин протягом більше, ніж двох століть.

Роботу круглого столу відкрив своєю доповіддю декан історично факультету Східноукраїнської філії Міжнародного Соломонова

університету Костянтин Бондар. В есеїстичному роздумі на тему «Юдаїка у пошуках реальності», перший доповідач спробував охарактеризувати розвиток та основні проблеми українсько-єврейської історії після здобуття Україною незалежності. Доповідь К. Бондаря викликала жваве обговорення. Пролунало багато коментарів та запитань, які піднімали питання якості вітчизняної історичної науки та перспектив її розвитку, з урахуванням розробки теми поліетнічності української історії.

Доповідь директора Українського Центру вивчення історії Голокосту Анатолія Подольського була присвячена дослідженню проблем та перспектив сучасної історіографії історії Голокосту в Україні. А. Подольський привернув увагу до того факту, що сучасні розвідки з проблем історіографії та історії України не включають праць з проблематики Голокосту. Одночасно пан Анатолій був змушений зазначити, що виголошені у 2003 році Ярослава Грицака прогнози отримання істоїєю Голокосту статусу однієї з провідних тем українського історіописання протягом наступного десятиліття історія, не здійснилися в повній мірі. Не дивлячись на те, що в Україні з'явилася велика кількість якісних досліджень, кількість кандидатських та докторських дисертацій з проблематики геноциду євреїв в Україні не перевищує 10 показників. Доповідач констатував, великий внесок західних істориків у дослідження історії Голокосту в Україні. Також, А. Подольський торкнувся питання конфлікту історичних пам'ятей у сучасній Україні.

Викладач ХНУ імені В. Н. Каразіна Антоніна Скиданова виступила з доповіддю на тему «Торгівля єврейського населення у Харківській губернії у другій половині XIX – початку XX ст.». Авторка доповіді прийшла до висновку, що євреї грали провідну роль у торгівлі в означений період. Тема викликала велику дискусію, у якій були підняті питання гендерної та соціальної історії.

Аспірант кафедри історії України Луганського національного університету імені Т. Шевченка Михайло Гаухман виступив з доповіддю «Становлення єврейського національного проекту на Правобережній Україні (1903–1905 рр.)». Доповідач показав, які можливі варіанти вирішення «єврейського питання» в Україні на початку XX століття бачили єврейські політичні, культурні та релігійні діячі. Пан Михайло зміг виокремити бачення майбутнього єврейства у Російській імперії сіоністами, автономістами та релігійними єврейським діячам на українському Правобережжі, аргументуючи свої висновки, спираючись на репрезентабельну джерельну базу та західні методології дослідження національних проектів. Обговорення теми було зосереджено навколо хронології виникнення єврейського національного проекту та питань історіографії.

Викладач кафедри політичної історії НТУ «ХПІ» Ігор Дворкін сконцентрував тему своєї доповіді на висвітленні українських євреїв

XIX столітті на сторінках сучасних загальних праць з історії України. Дослідник стверджував, що більшість вітчизняних підручників з історії України, які вийшли після 1991 року, фактично повністю ігнорують єврейську проблематику. Доповідач констатував, що протягом останнього десятиліття в Україні почали з'являтися узагальнюючі праці з історії України (де єврейський наратив вписується в історію України). І хоча І. Дворкін наголошував на експериментальності своєї тематики, його аргументи були переконливими, а проведений аналіз був високо оцінений учасниками круглого столу.

Доповідь молодшого наукового співробітника Інституту історії України НАН України Оксани Булгакової була присвячена особистості українського дисидента єврейського походження Романа Корогодського. Виступ став нарисом життя та діяльності видатного шістдесятника. В аудиторії виникло багато запитань пов'язаних з походженням Р. Корогодсько, його національною самоідентифікацією та сприйняттям його в дисидентському русі, зважаючи на національність.

Викладач Харківського художнього училища Олег Коваль у своїй доповіді окреслив перспективи арт-юдаїки у Україні та Харкові зокрема. Виступ був зосереджений на проблемах неприйняття українськими науковими та мистецькими спільнотами єврейського мистецтва. Єдиною панацеєю від існуючого стану автор вважає розробку арт-юдаїки, яка надасть їй дисциплінарної визначеності та пришвидшить її визнання.

Звешальною стала доповідь студента історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна Олексія Чеботарьова присвячена висвітленню контактів діячів Старої громади з єврейською інтелігенцією. Автор наголошував на унікальності прикладу співпраці еліт, адже вона була заснована на взаємному визнанні національних претензій. О. Чеботарьов, зауважив, що тематика є не розробленою в історіографії і учасник столу висловили сподівання, що виголошена доповідь стане одним з перших поштовхів у розвитку цього аспекту історії українсько-єврейських взаємин.

Не буде перебільшенням сказати, що круглий стіл став ще одним кроком для розвитку академічної юдаїки в Україні та Харкові зокрема. Матеріали доповідей круглого столу видані та розповсюджені бібліотечними установами України, Польщі, Росії. Організатори сподіваються, що в майбутньому захід стане лише першою цеглиною закладеною у фундамент українсько-єврейських студій у Східній Україні.